t. LIII, numer tematyczny 2/2026 DOI: 10.5604/01.3001.0055.9653

EKONOMIA SPOŁECZNA JAKO SEGMENT BUDOWY SREBRNEJ GOSPODARKI – WYZWANIA I POTENCJAŁ W POLSCE

SOCIAL ECONOMY AS A SEGMENT OF THE SILVER ECONOMY – CHALLENGES AND POTENTIAL IN POLAND

Rafał Bakalarczyk
ORCID: 0000-0003-3567-5422
Instytut Pracy i Spraw Socjalnych*
e-mail: r.bakalarczyk@ipiss.com.pl

Abstract: Article explores the role of the social economy in the context of building the silver economy. The first part will present the most important aspects of the silver economy and its significance in the era of an ageing population. The second part will highlight possible dimentions for the involvement of social economy entities in areas falling within the scope of the silver economy, such as the provision of social services for older adults, creating opportunities for their professional and social engagement, adapting goods and services to the needs of older consumers, participation in public policies for older adults, and the co-creation of broader infrastructure that can serve both older adults and entities from various sectors working on their behalf. The third part will discuss selected measures comprising the national senior policy in terms of their inclusion of social economy entities. The final section presents conclusions and policy recommendations.

Keywords: silver economy, social economy, older people, consumers, silver market, ageing society, social enterprenuership

Author's affiliation: Institute of Labour and Social Studies

* 01–022 Warszawa, ul. Bellottiego 3B, tel. (22) 53–67–511, e-mail: sekretariat@ipiss.com.pl

Abstrakt: Artykuł poświęcony jest rozważaniom na temat znaczenia ekonomii społecznej w kontekście budowy srebrnej gospodarki. W pierwszej części przedstawione zostaną najważniejsze aspekty srebrnej gospodarki i jej znaczenia w dobie starzenia się ludności. W drugiej części pokazane zostaną możliwe wymiary zaangażowania podmiotów ekonomii społecznej w obszary wchodzące w zakres srebrnej gospodarki, takie jak realizacja usług społecznych na rzecz osób starszych, tworzenie im możliwości aktywności zawodowej i społecznej, dostosowanie dóbr i usług do potrzeb starszych konsumentów, partycypacja w politykach publicznych na rzecz starszych osób czy współtworzenie szerszej infrastruktury, jaka może posłużyć zarówno osobom starszym, jak i podmiotom z różnych sektorów działającym na ich rzecz. W trzeciej części omówione będą wybrane działania składające się na krajową politykę senioralną pod kątem uwzględnienia w nich podmiotów ekonomii społecznej. Artykuł kończą wnioski i kierunkowe rekomendacje.
Słowa kluczowe: srebrna gospodarka, ekonomia społeczna, osoby starsze, konsumenci, srebrny rynek, starzenie się społeczeństwa, przedsiębiorczość społeczna

WPROWADZENIE

Ekonomia społeczna, aby mogła się rozwijać i wspierać rozwój społeczno-ekonomiczny, musi dostosowywać się do współczesnych makrotrendów cywilizacyjnych obserwowanych w wielu społeczeństwach, zwłaszcza wysoko rozwiniętych, stanowiących również punkt odniesienia dla Polski. Wśród makrotrendów można wymienić choćby dynamiczny postęp technologiczny, zmiany klimatyczne, a także postępujące zmiany struktury wieku ludności. Te zmiany prowadzą do starzenia się ludności, a w związku z nim zmiany struktury potrzeb oraz warunków funkcjonowania różnych podmiotów – prywatnych, publicznych i społecznych.

Za obiektywnymi zmianami demograficznymi idą też przeobrażenia w sferze idei, koncepcji porządkujących obraz życia społecznego lub motywujących do jego zmian bądź adaptacji. Jedną z takich koncepcji w kontekście wspomnianego starzenia się populacji jest tzw. srebrna gospodarka (*silver economy*). Jej stopniowa popularyzacja również składa się na nowy kontekst funkcjonowania aktorów życia publicznego i społeczno-ekonomicznego, w tym tych z kręgu tzw. ekonomii społecznej.

Starzenie się populacji oddziałuje bowiem na rozmaite obszary systemu społeczno-ekonomicznego, rzutując na sferę wytwarzania i wymiany dóbr, świadczenia usług czy poziom i wzorce szeroko pojętej konsumpcji. Ma przemożny wpływ na rynek pracy, ale także na stabilność finansową zabezpieczenia społecznego, stan finansów publicznych, zapotrzebowanie na określone usługi, także publiczne czy społeczne, jak i możliwości zaspokajania tychże potrzeb. Poszukiwania odpowiedzi na te zjawiska niekiedy wiążą się z ideą tzw. srebrnej gospodarki, która doczekała się licznych definicji i dyskusji nie tylko na forum ekspercko-akademickim, ale też z udziałem praktyków oraz instytucji, także tych o charakterze ponadnarodowym. Samo pojęcie srebrnej gospodarki ewoluowało na przestrzeni dekad, jeśli chodzi o zakres znaczeniowy i rekomendowane działania, które mogłyby urzeczywistniać tę ideę (Szukalski, 2012). Tematem ważnym – acz nie dość reprezentowanym, przynajmniej w krajowym dyskursie, jest określenie realnej i potencjalnej roli, jaką w budowie srebrnej gospodarki mogą odgrywać podmioty tzw. ekonomii społecznej. Łatwiej znaleźć publikacje skoncentrowane na sektorze prywatnym (por. Klimczuk, 2013), ewentualnie w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu (Szewczyk, 2017) lub w perspektywie polityki publicznej. Problematyka ekonomii społecznej bywała już na polskim gruncie podejmowana w kontekście wyzwań starzenia się społeczeństwa (Perek-Białas, 2013), ale warto osadzić rozważania na temat jej roli ściślej w kontekście kategorii *silver economy*. Niniejszy artykuł będzie poświęcony temu zagadnieniu, zaś jego celem ma być próba określenia, czy i jakie miejsce może mieć sektor ekonomii społecznej w srebrnej gospodarce. Biorąc pod uwagę, że *silver economy* stanowić może cel dążeń w polityce publicznej w obliczu starzenia się populacji, istotne wydaje się pytanie o miejsce, jakie należy nadać sektorowi ekonomii społecznej w agendzie polityki publicznej wobec srebrnej gospodarki, a także o to, na ile zagadnienia wpisujące się w ten obszar ujmowane są w ramach polityki publicznej odnoszącej się do funkcjonowania i rozwoju ekonomii społecznej. Cele niniejszego artykułu będą zatem nie tylko teoretyczno-koncepcyjne, ale także praktyczne – odnoszące się do poszukiwania inspiracji i rekomendacji dla polityki publicznej.

Ponieważ rozważania będą prowadzone w szczególności z myślą o krajowym czytelniku oraz podmiotach odpowiedzialnych za sprawy publiczne w kraju, w artykule znajdą się odniesienia do rzeczywistości empirycznej w Polsce, jeśli chodzi o potrzeby starzejącego się społeczeństwa i rozwój ekonomii społecznej. By móc prowadzić dalsze rozważania na temat podjętego zagadnienia, warto jednak zdefiniować kluczowe pojęcia, co może pomóc wskazać punkty/obszary potencjalnego styku między srebrną gospodarką a ekonomią społeczną.

SREBRNA GOSPODARKA – JEJ ISTOTA I ZNACZENIA Z PERSPEKTYWY WYZWAŃ SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH W POLSCE

Pojęcie to pojawiło się na gruncie refleksji na temat wpływu starzenia się populacji na życie społeczno-ekonomiczne i poszukiwania rozwiązań rozwojowych, które w dobie starzenia się populacji mogłyby być źródłem dalszego wzrostu gospodarczego i postępu (Golinowska, 2012). Pierwotnie, w analizowaniu oddziaływania starzenia się ludności z perspektywy ekonomicznej bardziej koncentrowano się na wyzwaniach dla finansów publicznych i systemu emerytalnego, usług zdrowotnych i opiekuńczych, z drugiej zaś – w wymiarze bardziej mikroekonomicznym – na dostosowaniu towarów i usług do potrzeb indywidualnego starszych konsumentów, których liczba rośnie. Współcześnie dyskurs na temat srebrnej gospodarki uwzględnia nadal powyższe wymiary, ale istotnie wykracza poza nie. W podejściu tym nie tylko akcentuje się wyzwania i problemy, jakie mogą towarzyszyć starzeniu się populacji, ale także dostrzega się realne i potencjalne wymiary uczestnictwa starszych w życiu społeczno-ekonomicznym (Sobolewska-Poniedziałek, 2017). Ponadto uczestnictwo jest analizowane w kontekście różnych sfer życia i rynku, nie tylko w obszarze opiekuńczo-medycznym, ale i rozmaitych segmentach rynku konsumpcji dóbr i usług, które jednak wymagają stosownych adaptacji (Mękarski, 2015). Seniorzy nie są tu widziani jako jedynie odbiorcy, ale także jako podmioty uczestniczące w produkcji i dostarczaniu dóbr i usług (Miszczuk, 2022). Zarazem współczesna literatura na temat srebrnej gospodarki nie skupia się już wyłącznie na adekwatności konkretnych dóbr i usług wobec potrzeb indywidualnych odbiorców, ale uwzględnia konieczność budowy szerszej infrastruktury oraz programowania i wdrażania holistycznych, przemyślanych strategii odpowiadania na ich potrzeby, zarówno przez instytucje publiczne, organizacje społeczne czy podmioty rynkowe. Nawet koncentrując się na sektorze prywatnym, wskazuje

się na potrzebę, w związku zachodzącymi zmianami demograficznymi, transformacji w obszarze kształtowania miejsca pracy, zarządzania firmą, jak i przekształceń całych gałęzi rynku (Egeland i in., 2025).Ta ewolucja samego paradygmatu patrzenia na srebrną gospodarkę rzutuje też na to, jakie miejsce w jej rozwoju można przypisać ekonomii społecznej.

Generalnie nie ma jednej definicji srebrnej gospodarki, a za pojęciem tym kryje się raczej zbiór kierunkowych idei, a nieraz także bardziej skonkretyzowanych koncepcji idących w określonym duchu. W polskim obiegu istnieją opracowania, które posługują się tym pojęciem (Urbaniak, 2016), ale nie jest ono opisane w prawie czy wiążących dokumentach polityki publicznej (np. krajowych programach, dokumentach strategicznych). O ile w polskiej polityce publicznej ta kategoria jest jeszcze słabo obecna, zaistniała ona nieco wyraźniej w publicznej agendzie na szczeblu europejskim, czego wyrazem jest raport Komisji Europejskiej z 2018 (European Commission, 2018). Może on stanowić ważny punkt odniesienia dla krajowego rozwoju srebrnej gospodarki (wraz z uwzględnieniem w nim roli ekonomii społecznej), jak i ewentualnych prób wbudowania go w zdefiniowane publicznie ramy instytucjonalne-prawne. W raporcie Komisji Europejskiej z 2018 r. srebrna gospodarka jest traktowana jako część ogólniejszego systemu gospodarczego, która odpowiada na potrzeby i oczekiwania starszych osób. Sam raport – nawiązując do wcześniejszej zawartej w Oxford Economics definicji – ujmuje srebrną gospodarkę jako sumę ogółu aktywności ekonomicznych służących do zaspokojenia potrzeb osób w wieku 50+, włączając w to produkty i usługi nabywane bezpośrednio, jak również inne rodzaje aktywności ekonomicznej. W tym podejściu zawiera się sfera produkcji, konsumpcji oraz wymiany dóbr i usług adekwatnych do potrzeb osób starszych; publiczne działania i prywatne; efekty zarówno bezpośrednie, jak i pośrednie. Srebrna gospodarka jest zatem definiowana bardzo szeroko. Co istotne, na kartach przywołanego raportu podkreśla się zarówno wyzwania, jak i możliwości oraz szanse towarzyszące starzeniu się populacji z perspektywy europejskiej. Jest to więc podejście, które wykracza poza wcześniejsze podejścia do starzenia społeczeństwa, w których było ono rozpatrywane przede wszystkim jako źródło problemów i to z perspektywy rozwoju gospodarczego, rynku pracy, finansów publicznych, zwłaszcza wydatków i stabilności systemu ekonomicznego i społecznego. Podejściu do srebrnej gospodarki, któremu hołduje przywołany raport, starzenie się populacji – niesie – pod warunkiem rozwoju i adaptacji stosownych usług – nadzieje na korzystne efekty zarówno z perspektywy potrzeb samych starszych osób, jak i młodszych generacji. Takie podejście wyraźnie odbiega od perspektyw, w których starzenie się społeczeństw rozwiniętych i jego konsekwencje postrzegane są przede wszystkim jako źródło problemów, obciążeń i ograniczeń. Krytycy tych ujęć określają je niekiedy mianem „demografii apokaliptycznej". Perspektywa srebrnej gospodarki wiąże się z bardziej optymistycznym podejściem, co nie znaczy, że w jej ramach nie wskazuje się poważnych wyzwań i negatywnych skutków ich niepodjęcia. Konstruktywne podejście, charakterystyczne dla dyskursu srebrnej gospodarki w opracowaniach unijnych, znajduje odzwierciedlenie również w rekomendacjach i proponowanych kierunkach działań przedstawionych m.in. w przywołanym raporcie. Dotyczą one przede wszystkim takich obszarów, jak wsparcie technologicznej i cyfrowej zmiany w sektorze zdrowotnym, wspieranie zdrowego starzenia (*healthy ageing*) w całej Unii Europejskiej, większy nacisk na rozwiązania na rzecz poprawionej mobilności starszych osób, zwiększanie aktywnego uczestnictwa starszych osób na rynku pracy, poprawa innowacyjności produktów i usług, ukierunkowanych na niezależne życie osób starszych (European Commission, 2018).

Można zatem podsumować, iż srebrna gospodarka stanowi tę część gospodarki, która ukierunkowana jest na różnorodne potrzeby osób starszych oraz wykorzystanie ich potencjału, między innymi jako konsumentów dóbr i odbiorców usług, a także jako osoby zaangażowane w ich tworzenie i dostarczanie. Osoby starsze mogą z perspektywy budowy srebrnej gospodarki być widziane w różnych rolach: konsumentów, pracowników, przedsiębiorców, osób odpowiedzialnych za kreowanie czy konsultowanie nowych produktów i koncepcji (Niemczyk i in., 2023). We współczesnych koncepcjach srebrna gospodarka wykracza poza to, co dzieje się sektorze komercyjnym, rynkowym (co zamyka się w kategorii srebrnego rynku – *silver market*), a obejmuje też obszar instytucji i usług publicznych czy działań społecznych, co wiąże się też z dostrzeżeniem innych ról osób w dojrzałym wieku – np. jako wolontariuszy, osób zaangażowanych w aktywność społeczną czy obywatelską, a także odbiorców i użytkowników publicznych usług. To nowoczesne podejście do srebrnej gospodarki wiąże się nie tylko z reagowaniem na zmiany, ale i imperatywem swoistej transformacji.

Choć, jak wspomniano, w Polsce kategoria srebrnej gospodarki była dotychczas marginalnie uwzględniana w dokumentach dotyczących polityki rozwoju, diagnoza trendów społeczno-demograficznych wskazuje na potrzebę podejmowania działań zarówno przez instytucje publiczne, jak i podmioty rynkowe, ukierunkowanych na rozwój srebrnej gospodarki. Skłania do tego przede wszystkim postępująca zmiana demograficzna, której jednym z kluczowych wymiarów jest przekształcanie się struktury wieku ludności. Coraz liczniejszą grupę stanowią osoby w wieku dojrzałym. Jak wynika z danych Głównego Urzędu Statystycznego, w 2005 r. osoby w wieku 60+ stanowiły 17,2% populacji, w 2015 r. – 22,9%, zaś w 2024 r. – 26,6% (GUS, 2025). Wedle prognoz demograficznych ten odsetek będzie nadal rósł w kolejnych dekadach. Równocześnie zmniejsza się udział procentowy i liczba osób w wieku produkcyjnym (GUS, 2023).Ta zmiana ma daleko idące następstwa z perspektywy systemu ekonomicznego. Po pierwsze, zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym może prowadzić do braków kadrowych i trudności na rynku pracy w znalezieniu odpowiedniej liczby pracowników (Rządowa Rada Ludnościowa, 2025). Dotyczyć to może zwłaszcza poszczególnych branż, a skala zjawiska jest też zróżnicowana terytorialnie. Część obszarów kraju, zwłaszcza średnich i mniejszych miast oraz wsi może doświadczać nasilonych tendencji depopulacyjnych, którym towarzyszy wysoka skala migracji osób młodych, a zarazem pogłębienie się starzenia lokalnej ludności (Śleszyński, 2025). Trudności w pozyskiwaniu do pracy osób w wieku produkcyjnym w związku z ich mniejszą liczbą mogą stanowić dodatkowy impuls do wykorzystywania potencjału osób w wieku dojrzałym – zarówno w okresie jeszcze przedemerytalnym, jak i tych, którzy osiągnęli już wiek emerytalny, a z różnych powodów mogliby być skłonni podjąć bądź kontynuować pracę zarobkową. Ponadto spadek liczby osób z młodszych generacji może sprawić, że generują one mniejszy pobyt wewnętrzny na poszczególne dobra i usługi. Przedsiębiorstwa je wytwarzające i dostarczające w trosce o własną pomyślność ekonomiczną mogą w tych okolicznościach być motywowane do większego otwierania się na odbiorców/konsumentów w różnych stadiach jesieni życia. Osoby w wieku dojrzałym zarówno jako potencjalni konsumenci, jak i pracownicy mogą jednak

napotykać na różne bariery funkcjonowania w tychże rolach, a część tych barier może mieć strukturalny charakter związany z szerszym funkcjonowaniem osób w dojrzałym wieku w społeczności, zakresem ich kompetencji, stanem zdrowia, ale też tym, jak traktowani i postrzegani są przez osoby z młodszych generacji, instytucje publiczne i prywatne.

Warto nadmienić, że w obrębie samej grupy seniorów zachodzą sukcesywne zmiany struktury wieku, co ma również ekonomiczne implikacje. Coraz liczniejszą ich część stanowią i będą stanowić osoby w bardziej zaawansowanych fazach starości (co wiąże się choćby z perspektywą wchodzenia w wiek sędziwy osób z pokolenia powojennego *baby boom*). Ci starsi seniorzy mają zasadniczo inne – statystycznie bardziej ograniczone – możliwości podejmowania aktywności zawodowej niż młodsi, a także inna może być ich perspektywa na rynku konsumenckim, co wiązać się może z odmienną strukturą potrzeb (statystycznie większe potrzeby zdrowotne i opiekuńcze), jak i możliwościami ich zaspokajania (np. w związku z ograniczeniami funkcjonalnymi, barierami komunikacyjnymi).

Należy też zwrócić uwagę na ekonomiczno-socjalny wymiar starzenia się w Polsce. Dostępne prognozy wskazują na scenariusz malejącej stopy zastąpienia polskich emerytur i widmo niskich dochodów wśród części osób w wieku senioralnym (nawet jeśli nie zawsze oznacza to podleganie ubóstwu sensu stricte). Niskie dochody mogą być – i bywają – asumptem do podejmowania aktywności zarobkowej w wieku emerytalnym, jeśli ich sytuacja na to pozwala, ale mogą stanowić czynnik ograniczający potencjał konsumencki osób starszych. Ten socjalny wymiar procesów starzenia się populacji należy mieć na uwadze projektując srebrną gospodarkę, ale zarazem mają niebagatelne znaczenie przy określeniu roli w niej właśnie sektora ekonomii społecznej jako szczególnie istotnego w odpowiadaniu na potrzeby i możliwości grup zagrożonych marginalizacją społeczną.

EKONOMIA SPOŁECZNA W POLSCE WOBEC POTRZEB I MOŻLIWOŚCI OSÓB STARSZYCH ORAZ STARZEJĄCEGO SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Ekonomia społeczna to w największym uproszczeniu ogół aktywności, które łączą działalność społeczną z ekonomiczną. W polskich realiach ekonomia społeczna obejmuje wachlarz podmiotów różniących się statusem prawnym, formami organizacji i działania, co zostało wprost określone w porządku prawnym. O ile srebrna gospodarka nie doczekała się dotąd uregulowania ani zdefiniowania w sensie prawnym, o tyle ekonomia społeczna jest już dawno osadzona i definiowana w konkretnych aktach normatywnych, w tym w samej ustawie o ekonomii społecznej z 2022 r. (Dz.U.2025.0.806 t.j. – ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej) oraz Krajowej Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej, która ma służyć jej rozwojowi. W myśl ustawy za podmioty ekonomii społecznej uznawane są wszystkie podmioty realizujące usługi społeczne lub służące aktywności zawodowej grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, których katalog zawiera ustawa. Co istotne z perspektywy prowadzonych w artykule rozważań, w katalogu grup zagrożonych wykluczeniem społecznym osoby starsze wprost zostały wymienione.

Co więcej, poszczególne osoby starsze mogą należeć też do innych kategorii, o których mówi ustawa, a wręcz stanowią wiodącą grupę „ryzyka". Przykładowo, część działania podmiotów ekonomii społecznej szczególnie silnie ukierunkowana jest na osoby z niepełnosprawnościami, a tymczasem osoby w starszym wieku to pośród osób z niepełnosprawnościami najliczniejsza grupa wiekowa. Ekonomia społeczna może też w aktywny sposób wspierać osoby długotrwale bezrobotne, a ten rodzaj doświadczenia dotyka także części osób w wieku 50+ i w okresie przedemerytalnym. Specyfika miejsc pracy w ramach podmiotów ekonomii społecznej może dla części osób w tzw. okresie już niemobilnym, poprzedzającym osiągnięcie wieku emerytalnego, dostarczać szansę na w miarę płynne przejście z dotychczasowego poziomu aktywności zawodowej w stan dezaktywizacji zawodowej w okresie emerytalnym. Osoby w wieku 50+, które znajdują się poza sferą zatrudnienia, mogą natrafiać na szereg trudności w wejściu lub powrocie na rynek pracy, a także w utrzymaniu dotychczasowej pracy, przynajmniej na dotąd zajmowanym stanowisku i w pełnym wymiarze. Ekonomia społeczna może dla części tych osób być szansą na podjęcie lub podtrzymanie aktywności ekonomicznej. Podmioty ekonomii społecznej w założeniach bardziej opierają się – także na poziomie zarządzania – na kooperacji niż konkurencji i hierarchii, co może ułatwić odnalezienie się w nich także osobom o niższej zatrudnialności lub mniej nastawione (choćby ze względu na etap swojej ścieżki zawodowej i życiowej) na dalsze etapy kariery, a więc osoby w okresie przedemerytalnym czy emerytalnym, w tym te doświadczające trudności socjalnych lub zdrowotnych. Perspektywy aktywności, jakie może stwarzać sektor ekonomii społecznej, przy okazji ma szansę zwiększyć zarówno ich bieżący poziom bezpieczeństwa socjalnego (dzięki dochodom uzyskanym z pracy), jak i poziom bezpieczeństwa w przyszłości, dzięki przedłużeniu stażu pracy w cyklu życia, co ma przełożenie na wysokość świadczeń emerytalnych. To zaś wpływa na ich potencjał konsumencki aktualnie i na przyszłość.

Ponadto podmioty ekonomii społecznej – ze swej istoty – mają do odegrania rolę w dostarczaniu usług społecznych, zaś adresatem tychże usług mogą być właśnie osoby starsze (Grewiński i Zasada-Chorab, 2014). Co więcej, w przypadku części usług społecznych osoby starsze są częściej odbiorcami niż młodsze grupy wiekowe. Przykładem mogą być różne usługi w zakresie wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz w zaspokajaniu potrzeb opiekuńczych. Ryzyko ich wystąpienia oraz intensywność rosną wraz z (podeszłym) wiekiem. Badania europejskie wskazują na znaczną rolę podmiotów ekonomii społecznej właśnie w sferze opieki długoterminowej (OECD, 2026). Rola tego sektora w sferze opieki może także wynikać z tego, że świadczenie tychże usług nie zawsze pozostaje rentowne i atrakcyjne dla podmiotów komercyjnych (zwłaszcza w małych, peryferyjnych i oddalonych od większych ośrodków miejscowościach), a zarazem sektor publiczny nie zawsze dysponuje wystarczającymi zasobami (infrastrukturą, kadrami, finansami), by samodzielnie odpowiadać na zaspokajanie tychże potrzeb. Tu pojawia się pole dla ekonomii społecznej. Jakkolwiek dotychczasowe badania prowadzą do wniosku, że potencjał sektora społecznego jest w sferze opieki długoterminowej nie dość wykorzystany, nie sposób pominąć rolę podmiotów ekonomii społecznej w realizowaniu potrzeb opiekuńczych, włączając w to także sferę opieki hospicyjnej i częściowo rehabilitacji (czego przykładem są choćby wypożyczalnie sprzętu działające przy fundacjach i stowarzyszeniach lub związkach wyznaniowych).

Usługi społeczne wobec osób starszych nie sprowadzają się jednak tylko do sfery opieki, zdrowia, rehabilitacji. Zwłaszcza jeśli przyjmujemy filozofię srebrnej gospodarki, usługi te mogą być także zorientowane na wzmacnianie uczestnictwa i integracji osób w starszym wieku lub zbliżających się do jesieni życia. Tu ekonomia społecznej niejako z definicji może odgrywać zasadniczą rolę, jako że integracja społeczna jest jedynym z jej celów, co zostało

potwierdzone w przywołanej Krajowej Strategii Rozwoju Ekonomii Społecznej. Instytucje odpowiedzialne za integrację społeczną mogą, np. realizować usługi dla osób starszych, takie jak organizowanie klubów seniora, dostarczanie posiłków, organizację transportu czy działania edukacyjne, rekreacyjne lub kulturalne dla seniorów. Niekiedy mogą być to działania wprost dedykowane osobom starszym, ale mogą też obejmować inicjatywy o międzygeneracyjnym kręgu odbiorców, co też buduje integrację międzypokoleniową.

Co istotne w działaniach tych seniorzy nie tylko muszą być postrzegani jako odbiorcy czy konsumenci dostarczanej oferty, ale też jej współtwórcy czy koproducenci, co również jest istotne z perspektywy srebrnej gospodarki. Jak zostało powiedziane, osoby starsze mogą znajdować pracę choćby w podmiotach ekonomii społecznej. Zarówno chodzi o osoby jeszcze w wieku przedemerytalnym, jak i te które przeszły już na emeryturę. Należy jednak zauważyć, że możliwa jest w ramach podmiotów i działań ekonomii społecznej nieodpłatna aktywność tych osób jako wolontariuszy, co też jest ważne w świetle potrzeb wieku osób starszych i ich uczestnictwa, ale też potrzeby bycia ważnym i potrzebnym. Tzn. srebrny wolontariat (Szczegielniak, 2023, nr 2(105), s. 103–114) może być jedynym z wymiarów budowy srebrnej gospodarki, a organizacje działające w ramach ekonomii społecznej tworzą ku niemu możliwości.

Wreszcie, gdy patrzymy na osoby starsze jako konsumentów produktów i usług, podmioty ekonomii społecznej mogą okazać się tymi, którym hipotetycznie łatwiej może być adresować swoją ofertę do konkretnych osób starszych bądź do nich dotrzeć. Podmioty ekonomii społecznej często bywają zakorzenione lokalne, więc lepiej mogą być zorientowane w specyfice potrzeb osób (także starszych) żyjących w danej społeczności. Niektóre podmioty tego typu prowadzą działalność nawiązującą też do lokalnych tradycji i produktów, do których osoby starsze w danej społeczności są bardziej przyzwyczajone i tym samym być nimi bardziej zainteresowani jako nabywcy. Niekiedy – z racji działalności non-profit, ale też różnych form wsparcia publicznego jakie prawo przewiduje dla podmiotów ekonomii społecznej – ich produkty i usługi mogą być nieco tańsze w relacji do jakości niż ma to w przypadku podmiotów działających czysto komercyjnych. A to z kolei może okazać się bardziej przystępną cenowo opcją dla niezamożnych seniorów. Orientacja na cele społeczne podmiotów ekonomii społecznej, a w szczególności tych, które legitymują się statusem przedsiębiorstwa społecznego, może sprawiać, że produkując lub dostarczając usługi i dobra, będą one w stanie potencjalnie szybciej i pełniej dostrzec różne społeczne potrzeby (ale i nieraz ograniczenia) po stronie odbiorców także z dojrzałych pokoleń, którzy oprócz konsekwencji wieku mogą mierzyć się różnymi społecznymi czy zdrowotnymi barierami w satysfakcjonującym zaspokajaniu swoich potrzeb.

Podmioty ekonomii społecznej poprzez zakorzenienie w środowiskach osób starszych, wobec których są kierowane działania publiczne i prywatne, mogą także pełnić funkcje pośredniczące pomiędzy instytucjami a starszymi odbiorcami działań czy informacyjne. Z tymże zakorzenieniem w środowiskach lokalnych i grupach potrzebujących może też wiązać jeszcze rola w samym programowaniu/projektowaniu polityk publicznych wobec osób starszych – inicjowaniu i konsultowaniu koncepcji czy konkretnych rozwiązań, ich implementowaniu czy monitorowaniu. O wielości ról podmiotów w samym procesie polityki publicznej, a nie tylko dostarczaniu konkretnych dóbr i usług, szerzej pisze Andrzej Zybała (2021), a analizę tę dotyczącą procesu polityki publicznej ogólnie można próbować odnieść także do polityki publicznej na rzecz srebrnej gospodarki, gdyby taka była projektowana i realizowana.

Tabela 1. *Możliwe funkcje ekonomii społecznej w kontekście srebrnej gospodarki*

Funkcja	Atuty ekonomii społecznej	Wymiar funkcjonowania osób starszych
Realizacja usług społecznych, których odbiorcami są osoby starsze.	Rozpoznanie potrzeb społecznych osób starszych na poziomie lokalnym. Orientacja na cele/potrzeby społeczne. Potencjalnie większa przystępność cenowa realizowanych usług.	Osoba starsza jako odbiorca usług/wsparcia; Osoba starsza jako konsument.
Tworzenie przestrzeni uczestnictwa osób starszych w realizowanych działaniach.	Orientacja na integrację społeczną i potrzeby społeczne może także tworzyć możliwości partycypacji osób starszych.	Osoba starsza jako odbiorca działań/uczestnik życia społecznego.
Wykorzystanie aktywności społecznej/wolontariatu osób starszych.	jw.	Osoba starsza jako wolontariusz/aktywny obywatel.
Wspieranie aktywności zawodowej starszych osób jako pracowników i jako przedsiębiorców.	Łatwiejsze zagospodarowanie potencjału osób starszych dzięki większej elastyczności działania PES, większa potencjalna otwartość na potrzeby społeczne, ograniczenia i potencjał tej grupy.	Osoba starsza jako pracownik; Osoby starsza jako przedsiębiorca.
Przeciwdziałanie wykluczeniu konsumenckiemu osób starszych, ograniczenie zagrożeń i barier na rynku wobec tej grupy, adaptacja do ich potrzeb.	Większa otwartość na potrzeby i możliwości osób w starszym wieku.	Osoba starsza jako konsument; Osoba starsza jako osoba zagrożona nadużyciami.
Współtworzenie infrastruktury społecznej, która może być wykorzystana do wsparcia i aktywności także osób starszych.	Ukierunkowanie na potrzeby grup zagrożonych marginalizacją, wspieranie integracji. Podejmowanie działań w społecznościach lokalnych lub w sferach życia społecznego, gdzie ograniczone są zasoby publiczne i aktywność podmiotów rynkowych działających pro-profit.	Wszystkie powyższe role.
Współtworzenie polityk publicznych (na etapie programowania, implementacji i ewaluacji) wobec starzejącego się społeczeństwa, wobec samych starszych osób.	Zakorzenienie w środowiskach lokalnych lub grupach problemowych, ukierunkowanie na potrzeby społeczne, doświadczenia w ich rozpoznawaniu.	Wszystkie powyższe role.

Źródło: opracowanie własne.

W oparciu o przeprowadzone rozważania zarówno teoretyczno-terminologiczne, jak i odnoszące się do istniejącego instrumentarium instytucjonalno-prawnego można zidentyfikować kilka pól możliwej obecności podmiotów ekonomii społecznej w procesie hipotetycznej budowy srebrnej gospodarki nad Wisłą.

INSTRUMENTY I PROGRAMY POLITYKI SENIORALNEJ Z PERSPEKTYWY EKONOMII SPOŁECZNEJ

Powyższe właściwości sektora ekonomii społecznej w odniesieniu do potrzeb i aktywności osób starszych mają dość uniwersalny charakter. Warto jednak uzupełnić ten obraz o informacje na temat aktualnego kontekstu polityki publicznej i realizowanych programów wobec osób starszych w Polsce. Składają się one na dynamiczne ramy, w które częściowo już dziś wpisują się działania podmiotów należących do ekonomii społecznej, aczkolwiek – myśląc o perspektywie srebrnej gospodarki – zapewne uzasadniona byłaby dyskusja, czy są to ramy wystarczająco pojemne i optymalnie skonstruowane.

W Polsce, w ramach prowadzonej od niemal 1,5 dekady, w sposób wyodrębniony, polityki senioralnej zawarto już mechanizmy wzmacniające finansowo możliwość realizacji przez podmioty ekonomii społecznej swoich zadań w zakresie zaspokajania potrzeb osób starszych i wspierania ich aktywności. Aczkolwiek można zastanowić się, czy niektóre obecne instrumenty nie mogłyby ulec rewizji właśnie pod kątem silniejszego włączenia ekonomii społecznej do sfery polityki senioralnej i dalszego wzmacniania ich potencjału.

Przykładem działań składających się na politykę senioralną jest wieloletni program „Aktywni Seniorzy – ASY" (uchwała Nr 176 Rady Ministrów). Program obejmuje 5 obszarów priorytetowych: rozwój strategicznych koncepcji w zakresie polityki senioralnej, edukacja osób starszych, partycypacja osób starszych, integracja wewnątrzpokoleniowa i rozwój dziennych form wsparcia. Niektóre jego moduły stanowią kontynuację/modyfikację działających we wcześniejszych latach programów „ASOS/Aktywni+" i polegają na corocznym konkursie dla organizacji pozarządowych lub partnerstw publiczno-prywatnych.

Priorytet V z kolei to kontynuacja działającego od 2015 r. programu „Senior+"(pierwotnie funkcjonującego pod nazwą „Senior-Wigor"), służącego powstawaniu na poziomie lokalnym domów dziennych i klubów „Senior+". Program ten niewątpliwie przyczynił się na przestrzeni lat do rozwoju liczebnego placówek dziennych dla seniorów w skali całego kraju. Co istotne, wnioski o dofinansowanie na prowadzenie lub powstawanie tego typu placówek mogą jednak składać wyłącznie samorządy, nie zaś podmioty ekonomii społecznej. Nie przewidziano dla nich możliwości ubiegania się o środki na powstawanie lub prowadzenie tego typu placówek. Program „Aktywni seniorzy-ASY" zawiera jeszcze jeden nieobecny wcześniej priorytet I. R*ozwój strategicznych koncepcji w zakresie polityki senioralnej*, który obejmuje tworzenie innowacyjnych koncepcji i rozwiązań na rzecz osób starszych. Aplikując o środki w tym priorytecie, podmioty ekonomii społecznej wchodzą w rolę aktorów społecznych nie tyle realizujących bezpośrednie działania senioralne, ile kreujących je, nierzadko wykorzystując wcześniejsze praktyczne doświadczenia

Aktualnie w ramach rządowej polityki senioralnej prowadzone są jeszcze dwa stricte senioralne programy: „Opieka75+", służący rozwijaniu usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych przez mniejsze gminy, do 60 tys. mieszkańców (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2025a) oraz „Korpus Wsparcia Seniora", pozwalający na dofinansowanie usług sąsiedzkich przez gminy oraz dystrybucję opasek bezpieczeństwa (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2025b). Konstrukcja programów i ich realizacja również skłaniają ku refleksji i pytań, czy nie należałoby stworzyć możliwości i zachęty do tego, by w przewidziane przez nie działania w większym stopniu mogły być zaangażowane podmioty ekonomii społecznej. Nie jest jednak tak, że już dziś nie jest to możliwe. W odniesieniu do usług sąsiedzkich, podmioty ekonomii społecznej mogą choćby pośredniczyć w przekazywaniu informacji na temat potrzebujących seniorów i osób, które mogłyby im pomóc, a także dostarczać tym ostatnim informacji, szkoleń czy wsparcia. Jeśli chodzi o usługi dofinansowane w ramach programu „Opieka 75+", mogą być one zlecane organizacjom pozarządowym i podmiotom ekonomii społecznej. Można natomiast zastanowić się nad ewentualnymi dodatkowymi zachętami czy preferencjami dla powierzania tych zadań właśnie tym podmiotom w ramach programu.

Pisząc o dotychczasowych działaniach okołosenioralnych, nie sposób nie wspomnieć o przyjmowanych rozwiązaniach legislacyjnych. Przykładem jest choćby przyjęta w 2026 r. ustawa o osobach starszych i koordynacji opieki długoterminowej, wprowadzająca nowe regulacje porządkujące system opieki, ale też nowe świadczenie w postaci bonu seniora, przy pomocy którego będzie możliwe – po spełnieniu szeregu kryteriów – sfinansowanie kosztów usług w zakresie opieki wobec osób starszych. Ustawa nie wyklucza możliwości finansowania tych usług u świadczeniodawców, będących podmiotami ekonomii społecznej, a jednak nie wprowadzono bodźców do tego, by w pierwszej kolejności to właśnie te podmioty mogły stać się wiodącą grupą świadczeniodawców. Sektor ekonomii społecznej nie został też wskazany jako ogniwo procesów i mechanizmów koordynacji, które stanowią jeden z kluczowym elementów przywołanej ustawy. Wspomina ona także o możliwościach realizacji wsparcia, jakie jednostki samorządu terytorialnego będą mogły świadczyć opiekunom nieformalnym. Nie wskazano przy tym ani w samym akcie prawnym, ani w jego uzasadnieniu roli, jaką mogłyby pełnić właśnie podmioty ekonomii społecznej. Tymczasem wydaje się, że ich potencjał mógłby być znaczący – zwłaszcza, że mowa jest o obszarach dotąd dość nierozwiniętych w systemie publicznym.

Generalnie, działania, które służą rozwojowi usług opiekuńczych („Opieka 75+", „Bon Senioralny" czy „Korpus Wsparcia Seniora"), mają też ten plus z perspektywy srebrnej gospodarki, że odciążają rodziny, opiekunów nieformalnych, umożliwiając im w większym stopniu uczestnictwo społeczne, a niekiedy także zawodowe. Działa to dodatnio zarówno na ich potencjał pracowniczy, jak i konsumencki.

Opisane wyżej działania składają się na krajową politykę senioralną i mogłyby stanowić też instrumentarium służące budowie srebrnej gospodarki, choćby z uwagi na ich orientację na zaspokajanie różnych potrzeb społecznych osób starszych i stymulowanie ich aktywności. Aczkolwiek, pamiętając, że w srebrnej gospodarce silniejszy akcent położony jest na ekonomiczną stronę życia w starzejącym się społeczeństwie, należy mieć na uwadze instrumenty polityki publicznej skoncentrowane na aktywności ekonomicznej osób starszych, np. jako konsumentach czy pracownikach. Z tej perspektywy ostatnie lata przyniosły również pewne działania publiczne mające w założeniach sprzyjać aktywności zawodowej osób w wieku dojrzałym. Przykładem jest choćby przyjęta w 2025 r. ustawa o rynku pracy i służbach zatrudnienia, wprowadzająca nowe formy wsparcia dla pracodawców

Tabela 2. *Działania w ramach krajowej polityki senioralnej, rola ekonomii społecznej i znaczenie z perspektywy srebrnej gospodarki*

Program/działanie w obszarze polityki senioralnej	Rola podmiotów ekonomii społecznej	Znaczenie z perspektywy srebrnej gospodarki
Program „Aktywni Seniorzy-ASY"	PES jako podmioty aplikujące o środki w ramach poszczególnych priorytetów programu i realizujące przewidziane z nich działania wobec osób starszych (niekiedy w partnerstwie społeczno-publicznym); PES jako podmioty kreujące innowacje i nowe koncepcje w zakresie wsparcia osób starszych (priorytet 1).	Realizowanie usług na rzecz osób starszych, wspieranie ich uczestnictwa, kreowanie rozwiązań na rzecz osób starszych.
Program „Opieka 75+"	PES jako podmioty realizujące usługi opiekuńcze i specjalistyczno-opiekuńcze zlecane przez ośrodki pomocy społecznej i dofinansowane z programu.	Zaspokajanie potrzeb osób starszych w sferze opieki, odciążenie dzięki realizacji usług opiekunów rodzinnych/nieformalnych i umożliwienie ich uczestnictwa oraz zwiększenie potencjału zawodowego czy konsumenckiego.
Program „Korpus Wsparcia Seniora"	PES jako podmioty wspierające identyfikację potrzebujących seniorów, uczestniczące w dystrybucji opasek bezpieczeństwa lub szkolące, informujące i pozyskujące osoby realizujące usługi sąsiedzkie.	Pośrednie przyczynienie się do zaspokojenia potrzeb społecznych, w tym opiekuńczych części osób starszych, odciążenie opiekunów, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa seniorów i zwiększenie ich potencjału uczestnictwa.
Ramy ustawy o osobach starszych i koordynacji opieki długoterminowej	PES jako potencjalni świadczeniodawcy usług nabywanych za pośrednictwem bonu seniora; PES jako potencjalni realizatorzy usług wspierających opiekunów nieformalnych, jakie mogą w świetle ustawy prowadzić samorządy; PES jako potencjalni realizatorzy działań na rzecz opiekunów nieformalnych przewidzianych jako możliwe do realizacji przez jednostki samorządu terytorialnego.	Zaspokajanie potrzeb (opiekuńczych) osób starszych, odciążenie opiekunów rodzinnych i nieformalnych.
Centra Rozwoju Cyfrowego (program Ministerstwa Cyfryzacji)	PES jako realizatorzy zadań na rzecz włączenia cyfrowego osób starszych.	Zwiększenie możliwości uczestnictwa w niektórych segmentach życia społecznego i rynku konsumenckiego dzięki włączeniu cyfrowego i podniesieniu kompetencji cyfrowych.
Ogólnopolska Karta Seniora realizowana w różnych społecznościach. Karty Seniora przyjmowane lokalnie przez samorządy	PES jako inicjator, organizator oraz promotor rozwiązania; PES jako partner inicjatywy na poziomie poszczególnych społeczności lokalnych, np. w zakresie dystrybucji kart, informowanie o możliwości korzystania z nich i zachęcania podmiotów prywatnych do udziału w programie.	Zwiększenie uczestnictwa osób starszych w życiu społecznym i publicznym, zmniejszenie barier finansowych w korzystaniu z poszczególnych dóbr i usług, podnoszenie potencjału konsumenckiego w zakresie dobór i usług ze strony podmiotów prywatnych, społecznych i publicznych honorujących kartę.

Źródło: opracowanie własne.

zatrudniających osoby, zarówno w wieku przedemerytalnym, jak i emerytalnym. Innym, nieco wcześniej podjętym działaniem było przyjęcie rozwiązań podatkowych, zwalniających z podatku dochodowego osoby pracujące po 65. roku życia. Do innych działań publicznych skierowanych do osób starszych, występujących w roli konsumentów, należą inicjatywy informacyjne prowadzone m.in. przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK), których celem jest przeciwdziałanie nadużyciom konsumenckim wobec seniorów. Innym przykładem działań publicznych są samorządowe „Karty Seniora", uprawniające ich posiadaczy do korzystania z ulg i rabatów na wybrane dobra i usługi na poziomie lokalnym. Zniżki te są oferowane zarówno przez podmioty publiczne, jak i prywatnych usługodawców uczestniczących w programie. Niektóre z tych działań były podejmowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi, stanowiącymi część ekonomii społecznej. Równolegle do inicjatyw podejmowanych przez samorządy najczęściej w drodze uchwał, działa z inicjatywy Stowarzyszenia „Manko" program społeczny „Ogólnopolska Karta Seniora". W tym wypadku przywołany podmiot ekonomii społecznej jest inicjatorem i głównym organizatorem działania, a także jego propagatorem (m.in. za pośrednictwem wydawanego przez siebie czasopisma „Głos Seniora"), a także brał udział w akcjach służących ochronie starszych konsumentów przed nadużyciami i manipulacjami. W programie „Ogólnopolska Karta Seniora" to podmiot ekonomii społecznej jest liderem, zaś samorządy mogą wchodzić do programu w charakterze partnerów i tym samym nabywać status Gmina Przyjazna Seniorom. Te dwie opisane ścieżki realizacji kart seniora pokazują też różne możliwe modele relacji między jednostkami samorządu terytorialnego i podmiotów ekonomii społecznej w urzeczywistnianiu celów polityki senioralnej, w tym wypadku ściśle korespondujących z ideą srebrnej gospodarki.

Można też wskazać działania realizowane poza głównym nurtem polityki społecznej wobec osób starszych, a skierowane do tej grupy odbiorców i odpowiadające na jej zapotrzebowanie oraz bariery, jakie mogą napotykać jej przedstawiciele. Przykładem są działania Ministerstwa Cyfryzacji zmierzające do przeciwdziałania wykluczeniu cyfrowemu dojrzałych pokoleń. Wcześniej były to Cyfrowe Kluby Seniora. Polegało to na tym, że organizacje społeczne i jednostki samorządu terytorialnego – w ramach odrębnych modułów – mogły otrzymywać dofinansowanie na zakup sprzętu wykorzystanego do wsparcia i kształcenia cyfrowego osób starszych. Aktualnie rozwijana jest z inicjatywy i funduszy Ministerstwa Cyfryzacji inna koncepcja, tzw. Klubów Rozwoju Cyfrowego – skierowana do osób w różnym wieku, zagrożonych wykluczeniem cyfrowym. O dofinansowanie na tworzenie i prowadzenie centrów mogą ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, zaś podmioty ekonomii społecznej mogą być partnerami lub wykonawcami działań. Kwestia edukacji cyfrowej (także przy udziale podmiotów ekonomii społecznej) wydaje się szczególnie newralgiczna z perspektywy srebrnej gospodarki, w związku z coraz silniejszą rolą technologii komunikacyjno-informacyjnych i cyfrowych w różnych segmentach życia społecznego i gospodarczego.

WNIOSKI I PODSUMOWANIE

Budowanie srebrnej gospodarski może stanowić odpowiedź polityki publicznej na wyzwania starzejącego się społeczeństwa – zarówno dla systemu społecznego, jak i gospodarczego. Jak zostało pokazane, ekonomia społeczna ze swej natury (dodajmy: natury realizującej się w wielu różnorodnych formach) może być integralną częścią budowy srebrnej gospodarki. Wiąże się to z faktem, że ekonomia społeczna jest po prostu częścią systemu gospodarczego jako takiego, jak i z faktem, że ma ona do odegrania istotną rolę w odpowiadaniu na potrzeby społeczne oraz możliwości osób starszych. Roli tej nie jest w stanie w pełni zagospodarować sektor rynkowy i publiczny. W optyce srebrnej gospodarki dojrzałe wiekiem osoby są zauważane w różnych realnie pełnionych lub potencjalnych rolach: konsumentów, pracowników, przedsiębiorców, współtwórców dobór i usług oraz kreatorów ich adaptacji, wolontariuszy, aktywnych uczestników życia społecznego i obywatelskiego, odbiorców usług społecznych, w tym pomocowych i opiekuńczych. Wszystkie te role powinny być uwzględnione w namyśle nad budową srebrnej gospodarki i określeniu w niej roli ekonomii społecznej. Poczynione w powyższym artykule rozważania pokazały, że ekonomia społeczna może służyć następującym celom: realizacji usług społecznych, których odbiorcami są osoby starsze, tworzeniu przestrzeni uczestnictwa dla nich, wykorzystaniu i wzmacnianiu potencjału ich aktywności społeczno-wolontariackiej czy zawodowej, a także w programowaniu, implementacji i ewaluacji polityki publicznej na rzecz starzejącej się ludności oraz współtworzeniu odpowiedniej infrastruktury na rzecz realizacji działań wobec osób starszych zarówno przez podmioty publiczne, prywatne, jak i inne podmioty społeczne.

W oparciu o powyższą analizę autor sugerowałby rozważenie przyjęcia strategii lub planu na rzecz srebrnej gospodarki, a w niej uwzględnienia podmiotów ekonomii jako ważnego filaru jej tworzenia, implementacji i ewaluacji. Z perspektywy już obecnych instrumentów, jakie stosowane są w obrębie realizowanej dotąd polityki senioralnej, zasadny byłby przegląd ich pod kątem optymalnego otwarcia na podmioty ekonomii społecznej. Ich profil i ramy funkcjonowania mogą pomóc zintegrować już obecne „społeczne" wymiary składające się na politykę społeczną z działaniami orientowanymi bardziej na cele ekonomiczne, co współgra z ideą srebrnej gospodarki. Z kolei patrząc od strony przyszłości samej ekonomii społecznej, należy zarówno aktualne instrumenty jej wspierania, jak i horyzontalne ramy jej rozwoju próbować silniej skomponować z potrzebami, wyzwaniami i możliwościami coraz bardziej starzejącego się społeczeństwa oraz rosnącej grupy osób w różnych fazach starości. Można próbować nawet wyodrębnić pojęcie „srebrnej ekonomii społecznej", a więc tego segmentu sektora ekonomii społecznej, który zorientowany jest na potrzeby osób w procesie starzenia oraz wykorzystuje potencjał społeczno-ekonomiczny osób z dojrzałych wiekiem pokoleń.

PRZYPISY/NOTES

[1] Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia solidarności Społecznej, załącznik do uchwały Nr 212 Rady Ministrów z dnia 26 października 2022 r., zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej".

[2] Przykładem są choćby hospicja i placówki świadczące opiekę paliatywną i długoterminową w ramach Caritas Polska, ale także wiele innych instytucji świadczących tego typu formy opieki prowadzonych przez działające w formule non-profit organizacje świeckie i wyznaniowe.

[3] Ustawa z dnia 11 czerwca 2026 r. o osobach starszych i koordynacji opieki długoterminowej (w chwili pisania artykułu nie została jeszcze wpisana do Dziennika Ustaw, ale została już podpisana przez Prezydenta RP).

[4] https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/12-milionow-dla-cyfrowych-klubow-seniora [Dostęp: 12.05.2026].

BIBLIOGRAFIA/REFERENCES

Bank Światowy, 2022. *Przegląd strategiczny systemu opieki długoterminowej w Polsce*. Warszawa.

Egeland, T., Heinonen, K., Stensaker, I.G., 2026. The silver economy: A business perspective on the aging society. *The Journal of Applied Behavioral Science*, 62(2), 185–203.

European Commission: Directorate-General for Communications Networks. *Content and Technology.* Oxford Economics, Technopolis.

Farla, K., Simmonds, P. i in., 2018. *The silver economy – Final report*, Publications Office. https://data.europa.eu/doi/10.2759/685036.

Główny Urząd Statystyczny, 2023. *Prognoza ludności na lata 2023–2060*. Warszawa.

Główny Urząd Statystyczny, 2025. *Sytuacja osób starszych w Polsce w 2024 roku*. Warszawa, Białystok.

Golinowska, S., 2012. Srebrna gospodarka – ekonomiczny wymiar procesu starzenia się populacji. *Strategie działania*, 134.

Grewiński, M., Zasada-Chorab, A., 2014. Usługi społeczne na rzecz osób starszych w Polsce. *Przestrzenie*, 65.

Klimczuk, A., 2013. *Srebrna gospodarka jako odpowiedź sektora prywatnego wobec starzenia się społeczeństwa (Silver Economy as a Response of the Private Sector for Population Ageing).*

Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2030 roku. Ekonomia solidarności Społecznej, załącznik do Uchwały Nr 212 Rady Ministrów z dnia 26 października 2022 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej".

Mękarski, M., 2015. Walka o „nowego" klienta. Oferta dla seniorów w obliczu starzenia się społeczeństwa. *Prakseologia*, 157/2, 339–356.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2025a. *Program „Opieka 75+" na rok 2026*. Warszawa, grudzień.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, 2025b. *Program „Korpus Wsparcia Seniorów" na rok 2026*. Warszawa, grudzień.

Miszczuk, R., 2022. Srebrna gospodarka. w poszukiwaniu odpowiedzi na starzenie się społeczeństwa – w kontekście rynku pracy. *Szkoła –Zawód – Praca*, 24, 152–177.

Niemczyk, A. i in., 2023. *The silver economy: an ageing society in the European Union*. Routledge.

OECD/European Union, 2025. *Social Economy in Europe: Contributing to Competitiveness and Prosperity*, Local Economic and Employment Development (LEED), OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/3432de93-en.

Perek-Białas, J., 2013.Starzenie się ludności–wyzwanie dla podmiotów ekonomii społecznej? *Ekonomia Społeczna*, 2, 70–81.

Rządowa Rada Ludnościowa, 2025. *Sytuacja Demograficzna Polski. 2023–2024*. Warszawa.

Sobolewska-Poniedziałek, E., 2017. Inkluzja społeczno-zawodowa osób starszych determinantą realizacji koncepcji srebrnej gospodarki. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 103, 251–266.

Szczegielniak, M., 2023. Srebrny wolontariat jako narzędzie aktywizacji seniorów i budowy społeczeństwa obywatelskiego. *EUNOMIA – Rozwój Zrównoważony – Sustainable Development*, 2(105), 103–114.

Szewczyk, M., 2017. „Srebrna gospodarka" w kontekście społecznej odpowiedzialności biznesu. *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym,* (3)20, 37–48.

Szukalski, P., 2012. *Trzy kolory: srebrny. Co to takiego silver economy?*

Uchwała Nr 176 Rady Ministrów z dnia 12 grudnia 2025 r. w sprawie ustanowienia Programu wieloletniego na rzecz Osób Starszych „Aktywni Seniorzy – Asy" na lata 2026–2030.

Ustawa z dnia 11 czerwca 2026 r. o osobach starszych i koordynacji opieki długoterminowej.

Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz.U.2025.0.806 t.j.).

Zybała, A., 2021. Social economy entities in public policy. *Polityka Społeczna*, 1(17) ang, 10–17.